

UN ESTUDI TIPOLÒGIC DEL CATALÀ COLLOQUIAL*

LOURDES CASANOVA SEUMA

lourdes.casanova@insead.fr

INSEAD, Fontainebleau

Resum. Aquest treball estudia tipològicament i pragmàticament una mostra de dades de català oral col·loquial, descriu els constituents bàsics de l'oració d'aquesta base de dades: el subjecte, el verb, el complement directe i el complement indirecte, i analitza les funcions pragmàtiques dels diferents ordres oracionals i, dintre d'aquests ordres, l'oració preferida i l'oració amb ordre bàsic SVO.

Paraules clau: Ordre de paraules, tipologia, pragmàtica, oració preferida, català col·loquial.

Abstract. **A Typological Study of Colloquial Catalan.** This article describes the word order of the basic constituents of the Catalan sentence. The study considers the preferred sentence within the different word orders, i. e., the sentence that is statistically more frequent. It compares the preferred sentence with the sentence with canonic word order: subject-verb-object.

Key words: Word order, typology, pragmatics, preferred sentence, oral Catalan.

1 Introducció

Primer de tot presentaré el marc teòric: la tipologia, la pragmàtica i la prosòdia. A continuació tractaré de la mostra de dades, comparant la llengua oral i la llengua escrita, la codificació emprada i el mètode d'anàlisi. I finalment comentaré els resultats pel que fa als constituents de l'oració, els diferents ordres oracionals i l'oració preferida, és a dir, l'oració més utilitzada pels participants a les converses comparant-la amb l'oració amb ordre canònic SVO.

*Aquest article es basa en la tesi doctoral dirigida pel professor R. Cerdà Massó "Una anàlisi pragmàtica de l'ordre de paraules en català" llegida el 10 de novembre de 1995 a la Universitat de Barcelona.

2 La tipologia

L'estudi de l'ordre dels constituents de l'oració ha estat fonamental dintre de la tipologia des de Greenberg [14], que es va distanciar de la tipologia morfològica dels grans lingüistes Schlegel, Humboldt i Sapir.

Quines són les diferències entre la tipologia i el generativisme? Ambdós corrents cerquen els universals i tenen diferències de tipus metodològic respecte a les dades, el grau d'abstracció i el tipus d'explicacions donades per justificar l'existència dels universals.

- I) Les dades per a la investigació dels universals. Mentre que la tipologia recerca dades d'una àmplia representació de llengües, la generativa transformacional creu que la millor manera d'arribar als universals és estudiar detalladament una llengua, com pot ser l'anglès (encara que això està canviant). La regla que proposa la generativa és:

$$X \text{ (sintagma nominal, verbal o adjectival)} \implies \text{Spec } x \text{ X}$$

Un sintagma nominal (X) tindrà l'especificador (Spec x) seguit de X, és a dir, un sintagma nominal tindrà el determinant davant del nom. En aquesta regla l'ordre no s'interpreta rigorosament sinó que es considera que, en una llengua determinada, els especificadors dels sintagmes, o bé sempre precedeixen el nucli o el segueixen. Aquest universal va ser proposat partint de les dades de l'anglès. Però, en català, per exemple, els articles precedeixen el nom, mentre que els adjectius (en la posició no marcada) van darrere el nom. Trobem la mateixa situació en francès i en castellà.

- II) El grau d'abstracció. La gramàtica generativa creu que, a més d'uns nivells de representació sintàctica (l'estructura superficial) hi ha d'altres nivells de representació més abstractes (l'estructura profunda). En canvi, la tipologia utilitza una anàlisi estadística basant-se en dades de la llengua.
- III) El tipus d'explicacions donades per justificar l'existència dels universals. El corrent generatiu creu que les regles transformacionals han de ser senzilles per tal que un nen les pugui deduir sense esforç i sense errors a partir de les dades de la parla dels adults. El generativisme creu que tots els principis abstractes són innats perquè naixem amb

un dispositiu per aprendre la llengua (LAD). Encara que la teoria general i els principis innats en el nen facin possible generar diferents tipus de llengües, aquests principis estan restringits als que permeten els límits imposats per la teoria. Com que els principis són abstractes han de ser neutrals respecte a les diferències entre les llengües i, per tant, universals. Els universals de les llengües han de ser aquests principis lingüístics que faciliten al nen l'adquisició del llenguatge.

Aquest argument justifica la base de dades de la generativa. Si aquests principis abstractes són els mateixos per a totes les llengües, només cal estudiar en profunditat una llengua per trobar-los. La tipologia, en canvi, creu que els universals existeixen per raons de tipus funcional i pragmàtic. Per exemple, l'existència del sistema díctic que fa referència al parlant i al receptor, és a dir, els pronoms personals de primera i segona persona (*jo* i *tu*) és universal. Aquest universal, segons Comrie, està relacionat amb l'ús bàsic de la llengua humana: la interacció. Si l'objectiu de la tipologia és l'estudi de les variacions i els límits d'aquestes variacions, seria un error fonamentar la investigació en pressuposicions apriorístiques del tipus de variació que trobarem.

3 La pragmàtica

La pragmàtica, seguint la definició de Levinson [20] i el corrent angloamericà, té a veure amb els factors relacionats amb el contingut comunicacional de l'oració, com ara la dixi, les pressuposicions, els principis de Grice [15], els actes de parla i l'estructura conversacional.

Aquest article se centra en l'estudi de com una mateixa informació, o un mateix contingut semàntic, poden ser estructurats de manera diferent per reflectir la presentació en l'oració de la informació coneguda i la informació nova. Ens situem dintre de la pragmàtica del discurs (Fillmore [10]), que estudia la forma com el llenguatge estructura el context. Veiem un exemple.

(1) Sònia: ja ens ho va dir en Mario

(1a) En Mario ja ens ho va dir

Des d'un punt de vista logicosemàntic, les construccions (1) i (1a) són equivalents, tenen el mateix contingut semàntic, però no donen la mateixa informació. Ambdues han de complir les mateixes condicions per ser veritaderes. Però presenten la informació d'una manera diferent. En contextos diferents, Sònia estructurarà la informació d'una manera diferent segons la

importància que vulgui donar als constituents de l'oració. A (1) el subjecte, *en Mario*, adquireix una importància particular pel fet que ocupa la posició final. En canvi a (1a), el predicat verbal, *ens ho va dir*, és el constituent important dintre de la frase.

La major part de les propostes de divisió entre informació nova i informació coneguda són binàries: tema - rema (Danes [7], Halliday [16]), tòpic - comentari (Reinhart [25]), pressuposició - focus (Chomsky [5]), tòpic - focus (Givón [13], Lambrecht [19]). O ternàries: base (enllaç, cua) - focus (Vallduví [29]) i tòpic - focus - comentari (Comrie [6]).

La proposta de Comrie és pertinent des d'un punt de vista teòric, de validesa per a totes les llengües. D'una banda, recull els termes de tòpic i focus, àmpliament utilitzats dintre de la bibliografia amb definicions i criteris d'identificació senzills i, d'una altra banda, parla de comentari donant una funció als constituents no inclosos dintre del tòpic i focus.

Veiem com trobar aquestes funcions pragmàtiques en aquesta oració:

(2) Julià: les universitats tenen una norma

Tòpic és allò de què tracta l'oració. El podem trobar demanant: què passa amb les universitats? Les universitats (tòpic) tenen una norma.

El focus serà informació nova –normalment sobre el tòpic– i serà un constituent diferent del tòpic. Si l'oració (2) és la resposta a la pregunta Qui té una norma?, el focus és *les universitats*. Si l'oració (2) és la resposta a la pregunta Què passa?, el focus és tota l'oració: *les universitats tenen una norma*. Si l'oració (2) és la resposta a la pregunta: Què tenen les universitats?, el focus de l'oració és *una norma*, com és el cas de (2).

S'ha comprovat en les diferents llengües estudiades que la posició inicial és la més comuna per a la informació coneguda i la posició final és la més comuna per a la informació nova. En anglès, l'accent de frase i l'entonació són els recursos més comuns per marcar el focus mentre que a d'altres llengües pot canviar.

El comentari és allò que queda a l'oració quan es treu el tòpic i el focus. El comentari és *tenen* si el tòpic és *les universitats* i el focus és *una norma*. Si des del punt de vista teòric la divisió en tres paràmetres resulta atractiva, no ho és per analitzar les oracions de la mostra de dades, on les oracions tot focus són freqüents.

Quin és el paper de la pragmàtica dintre de la teoria gramatical? Hi ha diverses teories. L'escola de Praga (Danes, Firbas) distingeix tres nivells d'anàlisi de les oracions: el nivell de l'estructura gramatical, el nivell semàntic

i el nivell d'organització de l'oració que fa possible comprendre com les estructures semàntica i gramatical funcionen dintre de l'acte de comunicació.

Podem considerar aquests nivells menys o més independents. La posició de la gramàtica generativa és clara, el nivell sintàctic és autònom respecte a l'estructura lingüística. Fillmore [10] creu que hi ha fets sintàctics, semàntics o pragmàtics que es poden distingir uns dels altres, per exemple és un fet sintàctic que al començament d'una frase interrogativa pronominal hi hagi un pronom interrogatiu, precedit o no de preposició. Però alguns fets sintàctics requereixen explicacions semàntiques i/o pragmàtiques com és l'ordre dels constituents de l'exemple (1).

4 La prosòdia

Acabem d'esmentar que en anglès, l'accent de frase i l'entonació són els recursos més comuns per marcar el focus. Encara que no sigui el centre d'interès principal d'aquest treball, voldria parlar de la prosòdia perquè sovint en la bibliografia es fa l'extrapolació a partir de l'anglès i s'afirma que l'accent de frase és el procediment més utilitzat per marcar el focus de l'oració. L'anglès és una llengua amb un ordre fix SVO, on l'estructura de la informació desapareix en el nivell sintàctic. Tipològicament, l'anglès és un exemple extrem de llengües amb predomini del subjecte (Li i Thompson [21]), és a dir, llengües en les quals una gran varietat de papers semàntics i pragmàtics poden ser adjudicats a la funció, invariable sintàcticament, de subjecte, i en les quals l'ordre de paraules està determinat fonamentalment per regles gramaticals i no pragmàtiques. Això es compensa pel fet que en aquesta llengua l'accent de frase pot moure's lliurement de dreta a esquerra, cosa que permet marcar el focus en qualsevol posició de l'oració. Aquest predomini de l'entonació en anglès fa innecessari qualsevol ajustament de tipus sintàctic i compensa les limitacions imposades per un ordre de paraules molt rígid.

En canvi, en català l'accent de frase no és l'única possibilitat per marcar el focus, sinó que tenim altres mecanismes: canvi d'ordre de paraules, l'el·lipsi, les expressions lèxiques. En català l'ordre SVO es pot canviar per tal d'adaptar-se a les necessitats informatives del discurs.

Podem parlar, tanmateix, d'una sèrie de fenòmens que Payrató [24] denomina vocals (no són ni estrictament verbals ni prosòdics), perquè és a través del canal vocal que es vehicula el llenguatge. Són l'allargament de les síl·labes que hem trobat a les nostres dades *se'm va inflaaar* o el ritme de l'elocució, que pot ser més lent o més ràpid, el volum o la intensitat de la veu, sons

diversos com ha, mmm, xiulets, la repetició de paraules (*et van picant picant picant*), etc.

5 Procediments lèxics

Els procediments lèxics contribueixen a l'expressivitat de la conversa, no són necessaris per a la comprensió i el seu objectiu és reafirmar, imposar, insistir o matisar les opinions del parlant. Payrató [24, p. 121 i 128] diu que “la llengua col·loquial i la literària s'acosten d'una manera evident... El registre col·loquial sol preferir elements expressius i afectius en lloc d'altres de més neutres (més apropiats en usos més formals o tècnics).” Expressions com *crec que, em sembla*; al·lusions directes a l'interlocutor com *noia, vés a saber, què vols que et digui*; expressions impersonals com *es veu que, diuen, és que*, compleixen una funció generalitzadora, imperatius sensorials com *mira, escolta*, i imperatius més conceptuals com *fixa't tu, imagina't*; interrogacions retòriques com *saps què passa*; suports conversacionals, *doncs, llavors, total*; la conjunció *que* introduint oracions com *que esteu casats?, que sí*.

6 Dades: llengua oral i llengua escrita

Voldria comentar l'elecció d'una mostra de dades de llengua oral. Crec que la investigació lingüística ha estat condicionada per una sèrie de mites no sempre explícits, que són:

- I) La llengua escrita com a llengua correcta. Malgrat el fet que la majoria de lingüistes afirmen tenir una opinió neutral respecte als diferents valors assignats a les diverses formes de llenguatge, existeix la tendència a considerar la llengua escrita com “la llengua”. La llengua escrita, és d'alguna manera, una forma empobrida del llenguatge perquè, per exemple, no té el sistema díctic, fonamental en una conversa. Hi ha qüestions problemàtiques que l'anàlisi de la llengua oral pot ajudar a resoldre com la passiva perifràstica. Aquesta construcció ha estat objecte de nombroses discussions. A les dades del català oral que hem analitzat no es troba cap passiva d'aquest tipus
- II) La intuïció del parlant d'una llengua com a jutge gramatical neutral. Un dels mètodes més utilitzats en la investigació lingüística és la intuïció. Aquest mètode de jutjar si una oració és acceptable o no pot estar determinat, almenys parcialment, per idees normatives preconcebudes sobre

el que és una oració ben feta. Els parlants no són sempre conscients d'aquests prejudicis, segurament influïts per normes gramaticals, i jutgen com a no gramaticals construccions que s'utilitzen constantment.

- III) L'ordre subjecte - verb - complement com a ordre lògic d'una llengua. Aquest mite és resultat de la dissociació entre la llengua oral i la llengua escrita. Hi ha hagut treballs de recerca a França on la utilització de presentatives amb *il y a* no són considerades *du bon français* avui i ja no ho eren des del segle XVII. Analitzant aquestes dades, lingüistes com Lambrecht creuen que hem de ser una mica prudents quan analitzem les diferències entre la llengua oral i l'escrita com a prova del canvi diacrònic.

Aquesta persistència a parlar de l'ordre SVO com el correcte, el bàsic, la trobem en català. El gran lingüista Fabra [8, conversa 292, vol. V, p. 58] diu que “en català alterem a cada pas l'ordre gramatical dels mots sense que cap motiu d'ordre estilístic en justifiqui la inversió.” Garolera [11, p. 41–42], en el seu estudi de l'ordre de paraules en català, és més flexible quan afirma que “el català s'adhereix al principi gramatical SVO, però a diferència de l'anglès, aquest principi no se segueix pas amb més rigor que d'altres; és més: tot sovint s'escamoteja.”

Vallduví [28, 29] en el seu estudi pragmàtic manifesta que el català és descrit com una llengua SVO amb subjecte nul; i Hualde [18], a la seva gramàtica descriptiva del català, diu que l'ordre de l'oració transitiva catalana és SVO, i afegeix que a les intransitives és més difícil de decidir si el subjecte precedeix o segueix el verb.

Per què aquesta tendència a considerar l'ordre SVO com l'ordre normatiu? Existeix una tradició en la filosofia de la gramàtica francesa (i, per extensió, a altres llengües indoeuropees) que considera l'ordre SVO com una manifestació directa del pensament lògic. Com a resultat d'aquesta tradició, s'ha considerat la llengua francesa (i d'altres amb ordre fix SVO) superior lògicament a d'altres on no hi ha l'ordre SVO. Aquesta tradició es relaciona amb models descriptius que podem enllaçar amb la teoria gramatical grega i medieval. Des de Plató, l'oració canònica per a la teoria gramatical ha estat: Socrates currit. Els gramàtics llatins defineixen aquestes oracions SVO com a ‘oratio perfecta’, les oracions que expressen un pensament complet. El significat i les condicions de veritat d'aquest tipus d'oracions són més fàcils de determinar que les oracions sense subjecte explícit com, per exemple, ‘grava’ més difícil de comprendre que “la Mireia està gravant aquesta conversa”. Aquest

tipus d'ideologia s'ha convertit en una tradició. Portats per la inèrcia, les gramàtiques dels grans lingüistes de la llengua catalana són plenes d'oracions amb exemples d'aquest tipus:

- (3) El meu germà escriu una lletra a la seva dona. (Fabra [9, p. 39])
- (4) El captaire explicava una llegenda. (Badia i Margarit [1, p. 173])
- (5) La noia posa els domassos al balcó. (Marvà [22, p 188, ex. 14])
- (6) El presoner era turmentat per la policia. (Solà [27, p. 90])
- (7) Les monges no estimen a/ana les nenes. (Hualde [18, ex. 21])

Les oracions anteriors són útils per a discussions metalingüístiques sobre les funcions i l'estructura del llenguatge, però no compleixen cap tipus d'intuïció pragmàtica. És difícil, potser impossible, trobar situacions de la vida real on les oracions dels exemples anteriors serien adequades. El tipus d'oracions que utilitzem en la parla corrent és ben diferent, com veurem en els exemples, més endavant.

L'objectiu d'aquest treball és estudiar la mostra de dades de català oral col·loquial, descriure els constituents bàsics de l'oració d'aquesta base de dades: el subjecte, el verb, el complement directe i el complement indirecte, i analitzar les funcions pragmàtiques dels diferents ordres oracionals i, dintre d'aquests ordres, l'oració preferida i l'oració amb ordre bàsic SVO.

7 Codificació i anàlisi

El català oral analitzat podem classificar-lo com a col·loquial, seguint la classificació de Payrató [24], perquè pertany al camp de la vida quotidiana, al mode oral espontani, al tenor interactiu i al to informal. Són dues converses i una narrativa que fan un total de 45 minuts on participen sis informants.

He utilitzat els programes informàtics de CHAT i CLAN, desenvolupats per la Universitat de Carnegie-Mellon¹. Els avantatges que podem veure en una anàlisi informàtica són: exactitud, rapidesa, la possibilitat d'analitzar una mostra de dades d'una grandària considerable i la facilitat per fer anàlisis numèriques.

He analitzat un total de 863 oracions principals i subordinades. Les oracions imperatives, interrogatives i admiratives i les subordinades adjectives,

¹CHAT s'ha utilitzat per a la transcripció de dades. El programa de CLAN més apropiat per analitzar l'ordre de paraules és COMBO (pàg. 18–19 de CLAN) que pot trobar qualsevol sèrie de símbols (per exemple S2V2 o V1O1) definida *ad hoc*. També ens vam servir del programa FREQ per trobar les freqüències de qualsevol variable

Taula 1: Resultats de subjectes

	Total verbs	Total subjectes	Percentatge
Total oracions	863	242	28%
Copulatives	201	71	35%
Predicatives	662	171	26%

no han estat analitzades perquè estan sotmeses a diferents restriccions gramaticals idiosincràtiques i no es poden comparar amb la resta de les oracions. Les interrogatives pronominals, per exemple, comencen sempre pel pronom interrogatiu (precedit o no d'una preposició).

8 Resultats

Tot seguit presentaré els resultats de l'anàlisi de les dades. Començaré amb el subjecte.

8.1 L'ELLIPSI DEL SUBJECTE

No hi ha anàlisis quantitatives sobre l'el·lipsi en l'oració catalana. Com hem assenyalat anteriorment, la nostra mostra (863 oracions) és insuficient per extreure conclusions d'ordre general per a tota la llengua. Cal entendre els resultats, doncs, com derivats d'un estudi pilot.

Els resultats sobre els subjectes explícits es resumeixen a la taula 1 (p. 13).

El percentatge de subjectes explícits en les oracions predicatives i copulatives és d'un 28%. Els verbs copulatius són verbs transparents des d'un punt de vista semàntic. La seva funció és relacionar dos elements, el subjecte i l'atribut. L'expressió del subjecte en les oracions copulatives és d'un 35%. El percentatge de subjectes explícits dintre de les oracions predicatives és d'un 26%².

²Hi ha una diferència entre la llengua oral i la llengua escrita? El percentatge de subjectes explícits en el conte de Pere Calders *De teves a meves* és d'un 33% del total d'oracions predicatives i copulatives. Podem explicar aquest increment del nombre de subjectes explícits en la llengua escrita perquè aquesta no té els mecanismes desambiguadors de la llengua oral, com ara els gestos.

L'el·lipsi del subjecte és en català una estratègia d'estructura informativa marcadora del focus perquè l'eliminació d'un constituent emfasitza automàticament la resta dels constituents.

Podem comparar aquests resultats amb els de l'espanyol. Bentivoglio [3] i Silva-Corvalán [26] estudien l'expressió del subjecte en espanyol de Caracas i de Los Angeles que es troba explícit en un 40% de les oracions. La diferència és eloqüent.

El subjecte més freqüent és *jo*, que representa el 23% de tots els subjectes i té un paper més emfàtic que desambiguador, com podem veure en l'exemple següent:

(8) Julià: jo vaig venir així

En aquesta oració la desinència verbal ens indica clarament que el subjecte és el pronom personal de primera persona del singular. No calia especificar el subjecte *jo* que hi és present amb una funció emfàtica.

8.2 POSICIÓ DEL SUBJECTE LEXICAL I PRONOMINAL

Voldria determinar ara si en les oracions predicatives els factors semàntics, és a dir, si la variable subjecte pronominal, lexical o oracional (oracions subordinades substantives de subjecte) influeix l'ordre d'aparició dels subjectes. Si el subjecte és pronominal, probablement serà informació ja coneguda, i el trobem en posició preverbal en un 85% de les oracions. Si el subjecte és lexical o oracional, pot ser informació nova o coneguda (parlaré després dels subjectes lexicals com *la meva mare*, *el meu marit*) i el trobem en un 46% en posició preverbal i en un 54% en posició postverbal.

Bartra [2, p. 237], en la seva excel·lent tesi sobre l'ordre de paraules en català, diu que els SN d'una certa llargària i complexitat es trobarien preferentment en posició final de frase. Amb tot, creu que "aquesta situació no és totalment sistemàtica, sinó que es troba limitada en línies generals als casos en què el SN és focalitzat o la frase es troba en un context on ... és informació nova."

Hernanz i Brucart [17, p. 78] en el seu llibre de gramàtica generativa, en canvi, creuen que els constituents 'pesants' (llargs, oracionals) acostumen a aparèixer en posició final.

Els subjectes oracionals es troben, en aquest treball, tots (excepte un on el predicat està desplaçat a la dreta) en posició postverbal.

(9) Mare: em sembla que vol dir trago.

La variable verb transitiu/verb intransitiu també influència l'aparició del subjecte. Un 22% dels verbs transitius tenen el subjecte explícit en front d'un 34% dels verbs intransitius.

8.3 POSICIÓ DEL SUBJECTE AMB VERBS TRANSITIVS I INTRANSITIVS

La tercera variable que podem considerar en la posició del subjecte és el tipus de verb: transitiu i intransitiu. Un 83% dels subjectes de les oracions transitives és preverbal mentre que per a les oracions intransitives la diferència és menor: un 48% són preverbals i un 52% són postverbals. Aquests subjectes postverbals queden marcats com a focus de l'oració i així aquest canvi d'ordre és una altra estratègia d'estructura informativa.

En general, la posició preverbal del subjecte és predominant en les oracions predicatives; un 69% de les oracions predicatives tenen un subjecte preverbal, i un 31%, postverbal.

Podem comparar aquests resultats amb l'espanyol de Puerto Rico estudiat per Morales de Walters [23], que va trobar que l'anteposició del subjecte era la posició més freqüent, en un 80,5% de les oracions.

8.4 COMPLEMENT DIRECTE

Passarem ara al complement directe de les oracions transitives.

El verb transitiu més freqüent és *tenir*, que trobem en un 13% de les oracions transitives, un 7% del total d'oracions predicatives.

La majoria dels complements directes són postverbals (95%): postverbals lexicals (58%), o postverbals oracionals (31%). La majoria dels complements directes pronominals (postverbals o preverbals) són pronoms indefinits (això, cap, res) o demostratius (aquest):

Complement directe preverbal

(10) Mireia: això també ho vam comprar allà

(11) Núria: però la beca no la vaig tenir

Complement directe postverbal

(12) Mare: perquè veu aquest

8.4.1 Complement directe oracional

Payrató [24, p. 104–105] estima que a la llengua oral la juxtaposició és més freqüent que la subordinació, i afegeix que la subordinació en la llengua oral és freqüent sobretot amb les subordinades substantives.

Una tercera part dels complements directes (i una tercera part dels atributs de les oracions copulatives) són oracions subordinades substantives.

(13) Carme: em van dir que també feien català perquè hi havia una noia que era catalana o algo així

(14) Sònia: ja em suposo que t'imagines que Santa Coloma és lletgíssim

8.5 LES CONSTRUCCIONS ESCINDIDES

Una altra construcció marcadora del focus la formen les construccions escindides. En elles un element extraposat que representa la informació nova essencial de l'oració, és a dir, el focus, està lligat mitjançant el verb *ser* (*hi ha, anar*, segons d'altres autors) a la resta de l'oració (informació ja coneguda) que és una oració de relatiu. Hem trobat 20 construccions escindides.

(15) Mireia: era la panxa que estava grossa

A les construccions escindides els papers de l'oració principal i de la subordinada s'han invertit. La informació més important es troba a la subordinada, mentre que l'oració principal només presenta el referent del sintagma nominal. Podríem, doncs, relacionar les oracions subordinades substantives de complement directe amb les escindides perquè les oracions principals no fan més que introduir un element de dubte o d'opinió (*crec que*) en l'afirmació de l'oració subordinada.

8.6 COMPLEMENT INDIRECTE

Pel que fa als complements indirectes, un 53% són preverbals. Quina és la raó d'aquesta diferència entre els complements directes i indirectes? Els complements indirectes són sovint semblants als subjectes perquè tendeixen a ser humans, definits i topicalitzats, mentre que els complements directes són sovint objectes.

Complement indirecte preverbal

(16) Núria: a mi em van enviar l'acceptació

Complement indirecte postverbal

(17) Mireia: li vaig comprar al nen un d'això, un telescopi

8.7 VERBS INTRANSITIUS

Els he dividit en 4 grups:

I) Verbs intransitius amb subjectes no agents

El subjecte és present en la meitat del grup de verbs intransitius amb subjectes no agents

(18) Sònia: ha sonat el telèfon

La posició del subjecte és postverbal en un 57% d'aquestes oracions

II) A tots els verbs datius (*agradar, fer gràcia*), quan el subjecte és present (un 50% d'aquest grup), és postverbal (excepte dos)

(19) Mare: amb ella li agraden els cuentos

III) Els verbs que Hualde [18] anomena del *tipus arribar* (grup IV, segons Fabra), quan tenen subjecte (un 20% d'aquest grup), és postverbal (excepte un)

(20) Mare: quan ara entra algú

IV) Verbs intransitius no inclosos en els grups anteriors. La posició del subjecte en aquest grup és similar a la posició del subjecte en tots els verbs intransitius.

8.8 ORACIONS COPULATIVES

Un 13% de les oracions copulatives utilitzen *estar* mentre que un 87% utilitzen *ser*. La major part dels subjectes (un 58%) de les oracions copulatives són lexicals o oracionals. L'ús més freqüent del verb *estar* és amb complements circumstancials de lloc.

(21) Núria: ell està al departament de lingüística.

El verb *ser* també el trobem amb complements circumstancials de lloc i de temps,

(22) Núria: és de l'any anterior

(23) Mireia: és a la vall

Una tercera part dels atributs són oracionals (un 32%).

(24) Sònia: el gran problema era quan trucaven per telèfon

8.9 ORACIONS IMPERSONALS

Troblem 84 oracions impersonals copulatives i predicatives, cosa que representa un 10% de les oracions de la mostra. N'hi ha quatre tipus: 51 oracions copulatives com ara *és que*, *és clar*, *és igual*, 26 oracions amb *hi ha* (un 4% de les oracions predicatives) i que he inclòs al grup de transitives. Les oracions presentatives són construccions marcadores de focus que, es converteix en el tòpic de les oracions següents.

(25) Laura: hi ha gent del meu departament que està fent de 'teacher assistant' allà.

6 transitives amb *es* i una passiva reflexa amb *se*,

(26) Sònia: es veu que organitzen unes festes.

(27) Laura: això no se sap mai

(28) Laura: que no se'ls hi dongués res més que pit fins als sis mesos.

8.10 L'ORDRE DE CONSTITUENTS

Els resultats de l'ordre de constituents es troben resumits en la taula 2 (p. 19).

Els ordres SOV i VSO no apareixen i no s'utilitza la passiva perifràstica.

Bartra [2, p. 900–901], com Garolera, reconeix que la passiva perifràstica no és corrent en català perquè les inversions de subjectes i complements substitueixen l'ús de la passiva.

Podem comparar els resultats quantitativs anteriors sobre els diferents ordres dels constituents de l'oració catalana amb altres estudis quantitativs de llengües d'ordres flexibles com l'espanyol. Els estudis sobre l'espanyol presenten (S)VO³ com l'ordre bàsic. Aquests resultats inclouen, per tant, les oracions amb subjecte elíptic VO i les oracions SVO. L'ordre (S)VO es troba

³(S) vol dir que el subjecte pot ser present o elidit.

Taula 2: Resultats de l'ordre de constituents a les oracions predicatives

662 oracions		Amb subjecte, 171 (26%)				
Ordre	SVO	VOS	OVS	OSV	VS	SV
Total	68	4	5	2	44	48
%	10,20%	0,60%	0,70%	0,30%	6,60%	7,20%
662 oracions		Sense subjecte, 491 (74%)				
Ordre	OV	VO	V			
Total	18	241	232			
%	2,70%	36,40%	35%			

en el 46,4% de les oracions de la mostra de català estudiada. Aquest ordre bàsic apareix en el 75% de les oracions de l'espanyol parlat a Caracas (Veneçuela) estudiat per Bentivoglio [3] i en el 78% de les oracions de l'espanyol parlat a Los Àngeles estudiat per Silva-Corvalán [26]. Aquestes autores no especifiquen el percentatge d'oracions VO i SVO separatament, especificació que podria haver servit de referència per decidir si l'oració preferida en espanyol és VO, estructura similar a l'oració preferida en català, que és del tipus V(O). Altres ordres trobats per Silva-Corvalán en l'estudi abans esmentat són VSO (7%), OVS (7%) i VOS (8%).

No podem comparar les dades anteriors amb les de la mostra estudiada aquí atès que la mostra de Silva-Corvalán és molt més extensa que la nostra. Una altra raó que dificulta aquesta comparació és que, segons creiem, els percentatges dels diferents ordres, a l'estudi de Silva-Corvalán, es refereixen a les oracions amb tres constituents explícits (o dos almenys quan el subjecte està elidit), mentre que els nostres percentatges es refereixen al total d'oracions predicatives, incloent aquelles amb constituents el·líptics i amb complements verbals substituïts per clítics. Si utilitzéssim la mateixa referència que Silva-Corvalán, és a dir, si tinguéssim en compte únicament les construccions amb tres components explícits, els percentatges en ambdues llengües serien una mica més similars, com se sintetitza a la taula 3 (p. 20). L'ordre SOV no es troba ni a la nostra mostra de dades ni a l'estudi de Silva-Corvalán sobre l'espanyol. L'ordre VSO es troba en el nostre estudi i no en el de Silva-Corvalán, mentre que a propòsit de l'ordre OSV succeeix el contrari.

Els percentatges de les variacions dels ordres en les oracions amb tres constituents en la mostra del català analitzada són sensiblement inferiors als

Taula 3: Variació dels ordres en les oracions amb tres constituents en català i en espanyol

	VSO	OVS	VOS	OSV	SOV
Espanyol	7%	7%	8%	0%	0%
Català	0%	6%	5%	2,50%	0%

de l'espanyol estudiat per Silva-Corvalán: un 13,5% d'oracions presenten un ordre diferent de l'ordre canònic SVO en català enfront d'un 22% de variació en espanyol⁴.

8.10.1 L'oració preferida

Un 36% de les oracions de la mostra estudiada són oracions amb un verb i un complement com a (29), i un 35% són oracions amb només un constituent, el verb, com a (30) i (31),

(29) Núria: vaig trobar un noi molt així

(30) Mare: no la veu

(31) Laura: estic gravant

Un 71%, doncs, de les oracions predicatives de la mostra té l'estructura verb - (complement) - V(O). És l'oració preferida, estadísticament, dels informants que participen a les converses analitzades. A l'oració preferida, o bé el complement directe o bé el verb és el focus. L'oració preferida és el resultat d'un principi general cognitiu que Lambrecht denomina 'principi de la separació de la referència i de la relació' (*Principle of the Separation of Reference and Relation*, PSRR). Els referents nous del discurs s'introdueixen en una oració com a sintagmes nominals, mentre que la informació sobre aquests nous sintagmes nominals es troba en altres oracions, és a dir, no es pot introduir un referent i parlar-ne a la mateixa oració.

8.10.2 Oracions SVO

Les oracions SVO no són del tipus V(O), l'oració preferida de la mostra. Són oracions que pertanyen al context, mentre que les oracions preferides –V(O)–

⁴Per calcular aquests percentatges sumem el total d'oracions amb tres constituents: SVO (68), OVS (5), VOS (4) i OSV (2), de què en resulta un total de 79.

Taula 4: Composició de les oracions SVO

Total oracions SVO 68	S lexical 17	S pronominal 51
C oracional 31	8	23
C lexical 37	9	28

transmeten la informació més important

(2) Julià: les universitats tenen una norma

Algunes tenen subjectes que són noms propis o equivalents com *la meva mare, el meu marit*. A qualsevol conversa hi ha una sèrie de referents que ocupen una posició destacada i que per això són més accessibles que la resta i són: els participants a una conversa, els seus familiars i els amics. Són similars als dítics o als pronoms anafòrics perquè, en un context determinat, aquestes expressions assenyalen directament els seus referents com fan els pronoms. Sovint aquests noms propis, com els pronoms, no poden estendre's mitjançant un adjectiu o oracions adjectives. Aquests noms propis tenen una funció de tòpic secundari.

(32) Mare: el meu marit li va comprar un cotxe

La composició de les oracions SVO queda resumida en la taula 4 (p. 21).

Si analitzem la composició de les oracions SVO, trobem que només hi ha 9 oracions SVO amb subjecte i objecte lexicals. La informació d'aquestes oracions comença i acaba amb l'oració. Aquesta característica informàtica pot ser una de les raons que justifiquen l'elecció d'aquestes oracions SVO en l'anàlisi de la gramàtica descriptiva. Com que són oracions informatives per si mateixes no necessiten l'addició del context per explicar el seu significat. Aquesta caracterització de l'oració SVO com a prototípica es contradueix amb l'escassetat (percentual) d'aquestes oracions en el discurs perquè requereixen un màxim de pressuposició pragmàtica per comprendre-les. La sintaxi de les oracions preferides, al contrari, les marca com elements d'una seqüència informacional.

Des del punt de vista de producció del discurs, la unitat d'informació fonamental és l'oració preferida V(O), l'oració amb el subjecte el·líptic. Des d'un punt de vista cognitiu, la unitat més eficaç en l'àmbit oracional és aquella on el referent del tòpic pot ser sobreentès i els referents que necessiten una

codificació lexical es troben en posició postverbal focal, la posició reservada per als arguments oracionals no agents. Existeix, doncs, una correlació entre l'ordre dels constituents, la transitivitat i la codificació lexical, de manera que es prefereixen els sintagmes nominals lexicals en posició postverbal (la posició dels complements), que és el lloc normal per als sintagmes nominals menys agents, i s'eviten en posició inicial (la del subjecte), que és el lloc normal per als sintagmes nominals més agents.

Qualsevol sintagma nominal que és argument d'una oració codifica, de fet, dues funcions, la funció denominadora, que identifica el referent del sintagma nominal, i la funció relacional, que indica el paper sintacticosemàntic que el sintagma nominal té a l'oració. Encara que a la gramàtica tradicional ens hem acostumat a trobar aquestes dues funcions combinades, en realitat són funcions independents l'una de l'altra. Les dades de la mostra de català estudiada en aquest article i les del francès oral analitzat per Lambrecht suggereixen que, en el discurs, la tasca d'introduir un referent en l'oració (funció denominadora) i la tasca de donar informació sobre aquest referent (funció relacional) es realitza millor independentment l'una de l'altra. Aquesta idea que el nombre preferit (cognitivament) de nous constituents per oració sigui un ja la trobem a Givón [12], que parla de la restricció d'una unitat informativa per oració. La asimetria entre subjectes i complements (agents i pacients) respecte a la funció denominadora havia estat comentada per Chafe [4]. Aquest lingüista parla de la limitació entre un tòpic lleuger i un comentari pesat i Lambrecht l'anomena Principi de la Separació de la Referència i la Relació.

Els elements actius en el discurs apareixen a l'esquerra (la part del subjecte) a les llengües on és obligatòria la presència del subjecte, o el·líptics a les llengües com el català, i els elements que no han estat encara activats, els trobem a la part dreta (la part del complement o del subjecte postverbal).

La unitat de processament òptima tendeix a tenir un constituent lexical o verbal, constituent que requereix un esforç de processament per determinar-ne el referent. Aquest constituent, lexical o verbal, és el focus.

Altres oracions, que no són del tipus V(O), com, per exemple, les oracions SV i VS, tenen en comú amb l'oració preferida el fet que també introdueixen un únic element lexical. A més a més, el subjecte lexical de les oracions SV i VS comparteix amb els complements focals de les oracions preferides V(O) el fet que els referents que no són agents i no són tòpics d'aquests subjectes són freqüents a les nostres dades (per exemple, els subjectes dels verbs datius). Això ens porta a concloure que a la mostra de català oral analitzada es troba un nivell en què el grup de subjectes i complements contrasta amb el

grup d'agents, perquè els agents no es manifesten com a subjectes lexicals, sinó com a pronoms, marcadors de tòpic, o simplement s'elideixen. Veiem un component ergatiu en el català estudiat. Fabra i Solà parlen dels verbs del tipus IV, Hualde els anomena verbs del tipus *arribar*. Aquests gramàtics parlen dels subjectes d'aquests verbs que comparteixen certes característiques amb els complements com és la pronominalització amb *en*. Aquest component ergatiu és una expressió de la forta tendència que trobem a l'oració que dirigeix la informació directament del tòpic, que un cop presentat és elidit, al focus, d'allò que és previsible, conegut, a allò que és imprevisible, desconegut.

9 Conclusions

En aquest treball es constata la simplicitat sintàctica de l'oració preferida –V(O)– i un cert empobriment lèxic –el verb transitiu més utilitzat és *tenir*– de la mostra de dades, alhora que es troba una profusió d'elements expressius que no són estrictament informatius i que donen un caràcter lúdic i emotiu al llenguatge col·loquial, tal com ja diu Payrató. Les construccions marcadores de focus són les més productives de la mostra de dades analitzada i, dintre d'aquestes, hauriem d'anomenar: l'escissió sintàctica (la subordinació), l'el·lipsi del subjecte i els procediments lèxics, com els més importants. En les converses, els participants es reconeixen com a part d'un grup dintre d'una comunitat i confirmen que comparteixen expressions, experiències i costums.

Referències

- [1] BADIA I MARGARIT, A. M. (1962). *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos.
- [2] BARTRA, A. (1985). *Qüestions de la sintaxi d'ordre en català*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma. Departament de Filologia Hispànica.
- [3] BENTIVOGLIO, P. (1987). *Los sujetos pronominales de primera persona en el habla de Caracas*. Caracas: Universidad Central de Venezuela, Consejo de Desarrollo Científico y Humanístico.
- [4] CHAFE, W. (1987). Cognitive constraints on information flow. R. Tomlin, ed., *Coherence and grounding in discourse*. Amsterdam: John Benjamins. 21–53.

- [5] CHOMSKY, N. (1971). Deep structure, surface structure, and semantic interpretation. D. Steinberg & L. Jakobovits, eds., *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. 183–216.
- [6] COMRIE, B. (1981). *Language universals and linguistic typology*. Chicago: University of Chicago Press.
- [7] DANES, F. (1957). Some thoughts on the semantic structure of the sentence. *Lingua* 21 (1968): 55–69.
- [8] FABRA, P. (1954–1956). *Converses filològiques*. Barcelona: Barcino.
- [9] FABRA, P. (1956). *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- [10] FILLMORE, C. (1981). Pragmatics and the description of discourse. P. Cole, ed., *Radical pragmatics*. New York: Academic Press. 143–166.
- [11] GAROLERA, N. (1978). *L'ordre dels mots: estat de la qüestió*. Tesi de llicenciatura. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- [12] GIVÓN, T. (1975). Focus and the scope of assertion: some Bantu evidence. *Studies in African Linguistics* 6: 185–205.
- [13] GIVÓN, T. (1983). *Topic continuity in discourse*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- [14] GREENBERG, J. H. (1966). Some universals of grammar with particular reference to the order of meaningful elements. J. H. Greenberg, ed., *Universals of language*. Cambridge, MA: MIT Press. 73–113.
- [15] GRICE, H. P. (1967). Logic and conversation. P. Cole & J. Morgan, eds., *Speech acts*. New York: Academic Press, 1975. 431–458.
- [16] HALLIDAY, M. A. K. (1967). Notes on transitivity and theme in English. *Journal of Linguistics* 3: 199–244.
- [17] HERNANZ, M. L. & BRUCART, J. M. (1987). *La Sintaxis*. Barcelona: Crítica.
- [18] HUALDE, J. I. (1992). *Catalan: Descriptive grammar*. London: Routledge.
- [19] LAMBRECHT, K. (1986). *Topic, Focus and the Grammar of spoken French*. PhD dissertation. Berkeley: University of California.

- [20] LEVINSON, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [21] LI, C. N. & THOMPSON, S. A. (1976). Subject and topic: a New typology of language. C. N. Li, ed., *Word order and word order change*. Austin: University of Texas Press.
- [22] MARVÀ, J. (1968). *Curs superior de gramàtica catalana*. Barcelona: Barcino.
- [23] MORALES DE WALTERS, A. (1982). La posición del sujeto en el español de Puerto Rico a la luz de la clase semántica verbal, la oposición tema-remeta y el tópicico oracional. *Lingüística Española Actual* 4: 23–38.
- [24] PAYRATÓ, L. (1988). *El català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València.
- [25] REINHART, T. (1983). *Anaphora and Semantic interpretation*. London / Canberra: Croom Helm.
- [26] SILVA-CORVALÁN, C. (1982). Subject expression and placement in Mexican-American Spanish. J. Amstae & L. Elías-Oliveras, eds., *Spanish in the United States: Sociolinguistic aspects*. New York: Cambridge University Press. 93–120.
- [27] SOLÀ, J. (1987). *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- [28] VALLDUVÍ, E. (1989). Focus Constructions in Catalan. C. Laeuffer & T. Morgan, eds., *Theoretical analyses in Romance Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 455–477.
- [29] VALLDUVÍ, E. (1992). *The Informational Component*. London: Garland.